

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Кафедра	Теорії і історії мистецтв	Рік навчання	2
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	3-4

ПРОБЛЕМИ ЕТНІЧНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО В МИСТЕЦТВІ

Семестр 3-4 2020\2021

Викладач	Сушко Валентина Анатоліївна, доцент, кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії і історії мистецтв
E-mail	393570@ukr.net
Заняття	22 години лекцій, 8 годин семінари
Консультації	5 год:
Адреса	ауд. 205, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 8
Телефон	(057)720-23-47 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено – ПЕіНвМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається – анонімні листи розглядатися не будуть; 3) прикріплені файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст – doc, docx, ілюстрації – jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача.

Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультавання з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). К.: Редакція вісника “Ант”; Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2005. XVI, 400с., іл.

2. Сушко В.А. Методичні рекомендації з дисципліни «Проблеми етнічного та національного в мистецтві» для аспірантів 2 курсу з підготовки докторів філософії. Харків: 2020. ___ с.

3. Куєвда В. Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект. Монографія. Донецьк: Український культурологічний центр, Донецьке відділення НТШ, 2007. 264 с., 3 табл., 129 іл.

4.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка.

Гаджети з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: MicrosoftWord.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення аспірантів з історією та актуальними проблемами етнічних процесів та їхнього впливу на мистецьку діяльність.

Завданням дисципліни є набуття аспірантами теоретичних знань і практичних навичок, які необхідні при роботі в галузі мистецтва та арт-ринку.

Під час аудиторних занять аспіранти мають набутися здатність аналізувати наукові проблеми в межах історичного та теоретичного дискурсів образотворчого та декоративного мистецтв з метою подальшого оприлюднення результатів роботи (статті, доповіді, музейні експозиції та виставки тощо).

Програмні компетентності. Здатність орієнтуватися у сучасному теоретичному дискурсі образотворчого та декоративного мистецтва; знатися на процесі їхнього історичного розвитку. Здатність застосовувати знання з історії сучасного зарубіжного та вітчизняного мистецтва, орієнтуватися у практиках сучасного художнього процесу, його теоретичному дискурсі.

Програмні результати навчання. Орієнтуватися в процесі становлення та розвитку сучасної мистецької та реставраційної практики, застосовувати механізми її аналізу; знати сучасний стан наукової літератури за обраною спеціальністю. Знати основні концепції, теоретичні та практичні проблеми історії розвитку мистецької та реставраційної діяльності.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається фаховим сприйняттям особливостей народних та авторських мистецьких практик.

Дисципліна вивчається протягом одного семестру 2-го курсу (4 кредити ECTS, 120 навчальних години, в тому числі 30 годин – аудиторні: 22 години лекційні й 8 годин семінарських занять, 5 годин консультацій та 90 годин – самостійних). Всього курс має 2 модулі та 12 тем.

Семестр: 30 годин: 22 – лекції, 8 – семінарські заняття, 90 – самостійна робота, 5 годин — консультації.

МОДУЛЬ I. ЕТНОГРАФІЗМ МИСТЕЦТВА.

Тема 1. Загальні положення.

1. *Понятійний апарат етнології.*

2. Зв'язок етнології та мистецтвознавства.
3. Візуальна атрибуція творів мистецтва: декоративно-ужиткового, декоративного та образотворчого

Тема 2. Народне мистецтво.

1. Традиційна культура і мистецтво.
2. Синкретизм народного мистецтва.
3. Етнічні традиції в релігійному мистецтві.
4. Сакральні народні мистецтва.
5. Мистецька складова народних занять.

МОДУЛЬ II. НАЦІОНАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО.

Тема 3. Національне і глобальне.

1. Традиції і новації в мистецтві.

Тема 4. Особа митця і народна культура.

1. традиційна культура і автор
2. архетипи культури і сучасний митець.
3. стилістика, стиль, наслідування й імітація.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних та семінарських занять. Практичні та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення семінарських завдань. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за семінарськими темами дисципліни. Дисципліною передбачено виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ).

Система оцінювання має накопичувальний характер, а саме отримання певного балу за кожен тему дисципліни (семінар, ІНДЗ).

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку необхідним є пройти проміжний контроль у формі поточної перевірки процесу самостійної роботи, а також представлення доповіді (ІНДЗ) на запропоновану викладачем тему. Накопичувальний мінімальний бал складає 40.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)		Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+	98–100	задовільно	64–74	D
			A	95–97		60–63	E
			A-	90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B			незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C					

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як аспірантам, так і викладачу. За необхідності аспірант має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім заліку).

Заохочується власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції. У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю з аспірантами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

- аспірант повинен виконувати графік навчального процесу та вимоги навчального плану;
- в обов'язковому порядку відвідувати всі види навчальних занять, передбачені навчальним планом;
- у разі неможливості з поважних причин відвідати заняття проінформувати викладача;
- якщо аспірант пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та у день консультації відповісти тезово на ключові питання з теми;
- аспірант повинен виконати індивідуальне науково-дослідне завдання, тестовий контроль та інші роботи, що визначені робочим планом навчальної дисципліни;
- обов'язком є присутність аспіранта на проміжному контролі та заліку.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Аспіранти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час проміжного контролю помічено списування, аспірант втрачає право отримати бали за тему і складає її під час заліку, отримуючи не більше 50% балів від максимальних за цю частину.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

<http://www.etnolog.org.ua>

<http://ethnology.lviv.ua>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Години	Рубіжний контроль	Деталі
	1	лекція	Понятійний апарат етнології.	2		Оглядова лекція.
	2	лекція	Зв'язок етнології та мистецтвознавства	2		Оглядова лекція.
	3	лекція	Візуальна атрибуція творів декоративного мистецтва	2		Лекція
	4	лекція	Візуальна атрибуція творів образотворчого мистецтва	2		Оглядова лекція.
	5	лекція	Традиційна культура і мистецтво	2		Лекція
	6	лекція	Синкретизм народного мистецтва	2		Лекція

	7	лекція	Етнічні традиції в релігійному мистецтві	2		Оглядова лекція.
	8	лекція	Сакральні народні мистецтва	2		Лекція
	9	лекція	Мистецька складова народних занять	2		Оглядова лекція
	10	лекція	Традиції та іновації в мистецтві			Оглядова лекція
	11	лекція	Особа митця і народна культура			Оглядова лекція
	12	семінар	Історія дослідження народного мистецтва	2	Тезові відповіді на запитання	Розуміння основних наукових тенденцій
	13	семінар	Візуальна атрибуція творів мистецтва	2	Тестовий контроль	
	14	семінар	Особа митця у традиційному мистецтві	2	Доповідь на обрану тему	З демонстрацією ілюстративного ряду
	15	Семінар	Етнічні засади та національні тенденції сучасного мистецтва	2	Дискусія	Аргументованість доказів та положень.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
3	Відповіді на запитання з теми «Історія дослідження народного мистецтва».	10
6	Тестовий контроль «Візуальна атрибуція творів мистецтва».	20
8	Доповідь з презентацією «Особа митця у традиційному мистецтві».	10
	Участь у дискусії «Етнічні засади та національні тенденції сучасного мистецтва»	10
ІНДЗ	Презентація доповіді на тему « ____ (Митець) як виразник національної культури»	40
	Залік	10
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали		Критерії оцінювання
0–20	0–30	

A+	20	30	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	27–29	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	26	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	20–25	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	10–19	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	4–7	6–9	Аспірант не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням
E	1–3	1–5	Аспірант в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

Оцінюванню підлягають завдання семінарських занять та репрезентація індивідуального науково-дослідного завдання. У результаті виставляється загальна оцінка з кожної теми семінарського заняття та за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, тему якого визначає викладач з урахуванням наукових інтересів аспіранта.

Оцінка за семінарські заняття (за кожну тему) складає 10 балів. Тестовий контроль оцінюється у 20 балів. Загальна максимальна кількість – 50 балів. У випадку, коли завдання до семінарських занять виконуються несвоєчасно без поважної на те причини, максимальна оцінка за тему знижується і складає 5 балів.

В оцінці теоретичних знань аспірантів враховуються такі моменти: достатність обсягу відповіді (повна, недостатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, законами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; нетрадиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

Оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання складає 40 балів. Воно є обов'язковим до виконання. В оцінці ІНДЗ завдання враховується здатність аспіранта: усвідомлювати вимогу завдань; перекладати їх на мову наукових понять; застосувати принципи, закономірності, правила для вирішення конкретних завдань; логічно і аргументовано викладати суть власних суджень і рішень.

Максимальна оцінка за дисципліну складає 100 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Байбурин А.К. Некоторые вопросы изучения объективированных форм культуры (К проблеме этнографического факта). Памятники культуры народов Европы и европейской части СССР. Сб. МАЭ. Ленинград, Наука, 1982. Т. XXXVIII. с. 6–15.
2. Байбурин А.К. Семиотические аспекты функционирования вещей. *Этнографическое изучение знаковых средств культуры*. Ленинград, Наука, 1989. с. 63–88.
3. Бернштам Т.А. Новые перспективы в познании и изучении традиционной народной

- культури: (теория и практика этнографических исследований). К.: Республиканська асоціація українознавців, 1993. 184 с.
4. Вовк Х.К. Студії з української етнографії та антропології. К.: Мистецтво, 1995. 336 с.: іл.
 5. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців (когнітивна антропологія). К., б. м., б. р. 380 с.
 6. Гуревич А.Я. Проблемы средневековой народной культуры. М.: Искусство, 1981. 359 с.
 7. Давидюк В.Ф. Українська міфологічна легенда. Львів: Світ, 1992. 176 с.
 8. Данилюк А.Г. Українська хата. К.: Наук. думка, 1991. 112 с.
 9. Элиаде Мирча. Космос и история. М.: Прогресс, 1987. 312 с.
 10. Етнографія України / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 1994. 520 с.
 11. Этнические стереотипы мужского и женского поведения. М., Наука, 1991. 320 с.
 12. Захарчук-Чугай Р.В., Антонович Є.А. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. К.: Знання, 2012. 342 с., XXXII с. кольор. іл.
 13. Зеленин Д.К. Восточнославянская этнография. Пер. с нем. К.Д.Цивинной. Примеч. Т.А.Бернштам, Т.В.Станюкович и К.В.Чистова. Послесл. К.В.Чистова. М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1991. 511 с.: ил.
 14. Історія українського мистецтва. Т. 1. Мистецтво найдавніших часів та епохи Київської Русі. Київ, Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1967.
 15. Історія українського мистецтва. Т. 2. Мистецтво XIV – першої половини XVII ст. Київ, Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1967. 472 с.
 16. Історія українського мистецтва. Т. 4. Кн. 1. Мистецтво кінця XVIII – першої половини XIX ст. Київ, Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1969. 436 с.
 17. Історія українського мистецтва. Т. 4. Кн. 2. Мистецтво другої половини XIX ст. Київ, Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1970. 364 с.
 18. Камінська Н.М., Нікулєнко С.І. Костюм в Україні від Київської Русі до XXI століття. Харків, Золоті сторінки, 2004. 208 с.: 32 іл.
 19. Осередки народних художніх промислів УРСР. *Народні художні промисли УРСР: Довідник*. К.: Н. думка, 1986. 144 с.
 20. Панченко В.І. Мистецтво в контексті культури [Текст] : дис... д-ра філос. наук: 09.00.08; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1999. 389 л. л.364-389
 21. Помнікі мастацкай культуры Беларусі / Б.А.Лазук, Л.Я.Агеєва, Дз.Я.Баброўскі і інш. Мінск, «Беларусь», 2012. 416 с. : іл.
 22. Страхов О. Народна духовна культура та християнство. *Родовід*. 1992. № 4. С. 41–43.
 23. Сумцов Н.Ф. Писанки. К., 1891.
 24. Таранушенко С.А. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918 — 1932 рр.: монографічні видання, статті, рецензії, додатки, таранушенкознавчі студії, ілюстрації, довідкові матеріали / упоряд. О. О. Савчук, М. М. Красиков, С. І. Білокінь; передм. С. І. Білоконя; підготовка тексту та прим. О. О. Савчука, М. М. Красикова; авт. післямови та наук. ред. М. М. Красиков. Харків: Видавець Савчук О.О., 2011. 696 с., 702 іл. (Серія «Слобожанський світ». Випуск 1.).
 25. Тэрнер В. Символ и ритуал. М.: Наука, 1983. 277 с.
 26. Щербаківський В. Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці / Упоряд., вст. ст. В. Ульяновського; додатк П. Герчанівської, В.Ульяновського. Київ: Либідь, 1995. 288 с.; іл.
 27. Юнг К.Г. Божественный ребенок: Аналитическая психология и воспитание: СПб.– М.: "Олимп"; ООО "Издательство АСТ-ЛТД", 1997. 400 с.

Додаткова література:

1. Арутюнов С.А. Процессы и закономерности вхождения инноваций в культуру этноса.

- Советская этнография*. 1982. № 1. с. 8–21.
2. Борисенко В.К. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. К.: Унісерв, 2000. 191 с.
 3. Гончар І. Доля на рушникові. *Україна*. 1988 р. № 21. Травень. с. 24–27.
 4. Горленко В., Кирчів Р. Історія української етнографії. К.: ПоліграфКонсалтинг, 2005. 400 с.
 5. Леви-Строс К. Структурная антропология. М.: Наука, 1983. 536 с.
 6. Лисюк Н. Діагностичний потенціал поняття архетипу в народній культурі. *Традиційне й особистісне у мистецтві. Колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань* / Відп. ред. М.Селівачов. К.: УЦНК "Музей Івана Гончара", 2002. с. 38–48.
 7. Макаров А.М.Світло українського бароко. К.: Мистецтво, 1994. 288 с.:іл.
 8. Маркарян Э.С. Узловые проблемы теории культурной традиции. *Советская этнография*. 1981. № 2. С. 78–96.
 9. Найден О.С. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. К.: АртЕК, 1999. 256 с.: іл.
 10. Павлович А. До питання про еволюцію українського народного орнаменту. *Матеріали до етнології й антропології* / Етнографічна комісія наукового товариства ім. Шевченка у Львові. [Впорядкував Ф.Колесса]. Т. XXI – XXII – Частина 1. Збірник праць, присвячений пам'яті В.Гнатюка. Львів: З друкарні НТШ, 1929. С.111–116.
 11. Протас М. Становлення української культури в моделі "міф-традиція-форма". *Традиційне й особистісне у мистецтві. Колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань* / Відп. ред. М.Селівачов. К.: УЦНК "Музей Івана Гончара", 2002. С. 49–58.
 12. Токарев С.А. Аксиологический подход к культурной традиции. *Советская этнография*. 1981. № 2. С. 104.
 13. Фрэзер Дж.Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии / Дж.Дж.Фрэзер; Пер с. англ. М.К.Рыклина. М.: ООО "Издательство АСТ": ЗАО НПП "Ермак", 2003. 781, [3] с. (Philosophy).
 14. Фрейденберг О.М. Поэтика сюжета и жанра. Л.: Госполитиздат, 1936. 454 с.
 15. Фундатори музейних колекцій та реалії сучасного стану розвитку музейної справи: науковий збірник за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 145-річчю від дня народження М.Ф.Біляшівського та 135-річчю від дня народження Д.М. Щербаківського. К.: ДП "НВЦ «Пріоритети», 2014. 448 с., іл.